

Mgr. Annamária Madunická

Úvod

Problém bytia je vo filozofii prítomný už od jej počiatkov. Odlišné predstavy o metafyzickom základe sveta sa ukázali ako ‚kameň úrazu‘ špecifickejších sporov. Snaha o vyargumentovanie vlastného chápania usporiadania reality odviedla pozornosť od všeobecnejších otázok, smerujúcich k základu všetkých súcien – k bytiu. Na túto nedbanlivosť upozornil nemecký filozof Martin Heidegger. Jeho hlas sa stal zvučným v odborných kruhoch vďaka dobovo netradičnému chápaniu filozofie, hoci on sám by pravdepodobne tvrdil, že jeho filozofický prístup je starý ako filozofia sama a že sám len pripomína jej charakter.

V tomto texte vychádzame najmä z jeho diela *Bytie a čas* z roku 1927, v ktorom poukazuje na nedostatočnosť zaužívaných filozofických metód a sám sa snaží načrtnúť metódu, ktorá by sa vyhla nástrahám, do ktorých upadali dovtedajšie filozofické postupy. Rozhodli sme sa preto zistiť, aká je povaha Heideggerom predstavenej metódy. Otázka bytia je dodnes témou, ktorá vo filozofoch vyvoláva rozpaky. Mnohí ju úctivo obchádzajú, iní ju zavrhujú. Nájdú sa aj takí, ktorí sa usilujú formulovať vlastné teórie bytia, avšak narážajú na viacero problém. Okrem iného sa jedná o problém neadekvátnej slovnej zásoby, problém povahy ľudského poznávacieho aparátu orientovaného na súcno, problém rozostrených hraníc medzi reálnym a iluzórnym. Na otázku o povahe bytia je nepochybne ťažké nájsť odpoveď, ak je to vôbec možné. Avšak naliehavosť tejto otázky nás pobáda brať ju vážne a venovať jej svoju pozornosť. Preskúmame teda, či je možné na túto otázku vôbec odpovedať a aké sú kritériá na posúdenie odpovedí.

Predmetom skúmania budú samotné najvšeobecnejšie kritériá prístupu k problematike bytia, ktoré by podľa Heideggera mali zabezpečiť spoľahlivý, skutočne ‚pôvodný‘ prístup k bytiu,

bez rizika zotretia hraníc *ontologickej diferencie*.

Tento text sa venuje uvedeniu čitateľa do kontextu kľúčových pojmov vyplývajúcich z Heideggerovej filozofie. Ide najmä o pojem súcna a s ním súvisiace pojmy fenoménu a bytia. Ďalej sa bude venovať samotnej fenomenologickej metóde a jednotlivým jej zložkám.

Keď sa hovorí o bytí, obvykle disponujeme určitou intuíciou čo to znamená, že niečo „je“. Nie je to artikulovaná predstava, len akýsi neurčitý pocit známosti. Niet divu – každá naša skúsenosť sa sústreďuje okolo toho, čo je. Nikdy si nemožno predstaviť bytie samo, ale vždy len bytie niečoho. Za súcno sa považuje napríklad aj myšlienka či vzťah. Keď sa hovorí o bytí, asociatívne si za slovo *je* zvykneme dosadiť plnovýznamové slovo a keď vznikne predstava – hoc i neurčitá, dostaví sa pocit známosti. Heidegger si bol vedomý previazanosti medzi súcnom a jeho bytím – navzájom sa potrebujú, jedno nikdy nie je bez druhého.^[1] Isté však je, že jednou z podmienok rozpoznania bytia v súcne je poznanie štruktúry samotného súcna. V tejto práci nám ide o predstavenie fenomenologickej metódy, avšak tá musí ešte len vyplynúť zo širšieho chápania reality, ako to vidíme u Heideggera.

Predstavíme teda krátky pohľad na základné Heideggerove pojmy a pozrieme sa na samotné súcno, pričom sa budeme pýtať na jeho bytie.

Štruktúra súcna podľa Heideggera

Súcno sa podľa Heideggera vnútorne organizuje ako *fenomén* (Phänomen), *to, čo sa zdá* (Schein)^[2] a *jav* (Erscheinung). Toto sú rôzne spôsoby ukazovania sa súcna podľa spôsobu, akým k nemu pristupujeme.^[3] Je treba mať na pamäti, že nie všetky tieto časti ukazujú podstatu, ako sa ešte ukáže. Aby sme porozumeli fenoménu, je potrebné zistiť, ako v štruktúre súcna vzájomne súvisia fenomén a to, čo sa zdá.^[4] „Jenom pokiaľ je vôbec smyslom niečoho ukazovať sa, tzn. byť fenoménom, môže sa ukazovať ako niečo, čím není, môže „jenom vypadat ako“...“ (to, čo sa zdá)^[5] To znamená, že súcno zo svojej bytostnej štruktúry

vydáva niečo, čo jeho podstatu zahaľuje.

To, či sa súcno vo svojom bytí ukáže alebo neukáže, závisí od nášho prístupu k nemu. Od spôsobu, akým sa na súcno pýtame a ako ho interpretujeme.^[6] Táto naša interpretácia, resp. výklad, sa vždy uskutočňuje v pojmoch.

„Pravdivosť ako charakteristika tvrdení, viet, patrí k sfére predikatívneho, k sfére implicitného bude patriť iný typ pravdy. Heidegger bude hovoriť o tejto ‚predpredikatívnej pravde‘ ako o ‚neskrytosti‘. Túto koncepciu pravdy artikuluje prostredníctvom etymologického rozboru gréckeho termínu *aletheia*.“^[7]

Ak sa teda Heidegger pýta na pravdu bytia, nemyslí tým pravdivosť tvrdení o ňom. Pýta sa na vnútornú realitu bytia. Nejde tu teda o akúsi správnosť výrokov, ktorú by bolo možné overiť logicko-sémantickou analýzou.^[8]

Jediná argumentácia, ktorá tu prichádza do úvahy, je argumentácia poukazovaním na fenomény, na to, čo sa akosi ponúka, čo však vždy vychádza z reality vecí.

Spôsob reči, ktorý používame pri objasňovaní bytia však nemôže byť rovnaký ako spôsob reči, ktorý používame pri objasňovaní entít. Prostredníctvom diskurzu, ktorý Heidegger nazýva logos, sa ‚v neskoršej filozofii‘^[9] vysvetľujú predmety tak, že sa o nich ‚rozprávajú príbehy‘^[10] – vysvetľujú sa cez iné entity alebo pojmy. Kľúčové je, že takýto teoretický logos nepočíta s časovou štruktúrou bytia. Dokáže rozprávať len v prítomnosti. To sa stane predmetom Heideggerovej kritiky.

Na začiatku ide však len o predbežnú analýzu, ktorá má zabezpečiť predbežné porozumenie súcna. Skutočne sa súcno ukáže až po *hermeneutickej analýze* možností jeho bytia. Z toho opäť vyplýva, že bytie sa nebude odkrývať prostredníctvom analýzy nejakých pojmov, ale prostredníctvom skúmania faktického stavu vecí. Ten môže byť zakrytý tromi spôsobmi: podstata súcna môže byť nevidená, zabudnutá alebo nesprávne videná.^[11]

„Způsob, jakým mohou být fenomény zakryty, je různý. Předně může být nějaký fenomén zakryt v tom smyslu, že je vůbec ještě neodkrytý. Nelze říci ani, že o něm víme, ani že o něm nevíme. Dále může být nějaký fenomén zasut. V tom je obsaženo: byl již kdysi dříve odkryt, propadl však opět zakrytí. To se může stát úplným a nebo, což je pravidlem, to, co bylo kdysi odkryto, je ještě viditelné, i když jen jako zdaj. Avšak kolik zdání, tolik ,bytí'. Toto zakrytí typu ,zastření' je nejčastější a nejnebezpečnější, neboť možnosti klamu a svodu jsou zde obzvlášť tvrdošijné.“^[12]

Skrytosť, zasutosť aj *zastrenie* sú vždy buď náhodné alebo nutné v zmysle: vyplývajúce z bytia fenoménu.^[13] Za týmito tromi druhmi zakrytosti stojí vnútorná konštitúcia súcna. Okrem fenoménu (ktorého etymologický rozbor ukazuje, že vlastný význam fenoménu je *neskrytosť* – to, čo sa ukazuje)^[14] sa totiž súcno vypovedá ako to, čo sa zdá (Schein) a jav (*Erscheinung*). Jav oproti tomu, čo sa zdá, je prejav podstaty. Vychádza z nej. (napr. pri zápale pľúc je javom kašeľ). Tým, čo sa zdá je potom mylne určená diagnóza na základe nesprávneho vyhodnotenia symptómov. Heidegger hovorí okrem *prejavovania* aj o *ohlasovaní* sa podstaty. Ohlasovanie a prejavovanie podstaty sa deje skrze *jav*, kým *ukazovanie* sa je výsadou fenoménu. Napríklad podstatu človeka by sme mohli skúmať cez analýzu jeho prejavov. Pretože podstata sa ukazuje len nepriamo, skrze javenie sa.

„[...] ukazování se patří však bytostně k tomu, ‚v čem‘ se něco ohlašuje. Fenomény tudíž nikdy nejsou jevy, zatímco ovšem každý jev je odkázán na fenomény.“^[15]

Jav teda nie je totožný s fenoménom, s podstatou, ale bytostne patrí k nej. Jav bez podstaty neexistuje. Je jej časťou. Čerpá z nej svoje bytie a svoj charakter.

Heidegger poukázal na to, že slovo ,jav' sa používa v štyroch významoch: jav ako ohlasovanie sa podstaty – hovoríme tu o *javení* sa podstaty ako činnosti, (že zápal pľúc sa javí ako kašeľ); jav ako ohlasujúce sa (neukazujúce sa – ukazuje sa podstata) – teda ako *jav, ktorý sa javí* (symptóm kašľa sa prejavuje častým vykašliavaním); za tretie sa jav používa v zmysle fenoménu, ktorý sa javí (v nevlastnom zmysle slova, fenomén sa vždy ukazuje, okrem iného aj skrze jav) – teda *vyjavovanie sa podstaty* (zápal pľúc, ktorý sa vyjavuje ako kašeľ a tento

odkazuje späť na svoju podstatu, ktorou je zápal) ; a v štvrtom zmysle sa javom myslí *čírý, holý jav* ako to, čo je fenoménom vyvolané, v čom však nespočíva vlastné bytie vyvolávajúceho (samotný kašeľ, ktorý pri nesprávnom prístupe k nemu, zvádza. A to tak, že neodkazuje na svoju podstatu ktorou je zápal pľúc, ale je čírym javom, ktorý je považovaný za podstatu – takže lekárka predpíše len lieky na podporu vykašliavania namiesto potrebných antibiotík.).^[16]

Jav ohlasuje fenomén, ale ukazuje sám seba a tak zahaľuje to, čo ohlasuje – fenomén. Časť zahaľuje celok tak, že upriami pozornosť na seba, takže sa potom zabúda na celok. Takto je možné, aby jav bol pravdivý (takže sa nemôže zamieňať za zdaj) a klamlivý zároveň. „Pokud je fenomén tým, čo je konstitutívny pro ‚jev‘ ve významu ‚ohlašovat se skrze něco, co se ukazuje‘ a pokud se fenomén může privativně obměnit na zdaj, může se stát pouhým zdajem také jev.“^[17] Heidegger dopĺňa, že v tomto zmysle používa termín jav Kant.^[18]

Fenomén – bytie súcna

Fenomén určuje jav, ktorý ho ohlasuje (odkazuje na neho) a sám seba ukazuje. Ak sa *javu* podarí odvieť ukazovaním na seba pozornosť od fenoménu, môže sa stať tým, čo sa zdá – niečím klamlivým, odvádzajúcim od podstaty, ktorú má ohlasovať. V ontologickom zmysle sa pod pojmom fenomén bude myslieť podstata, to, čo je pravdivé, čo neukazuje nikam ‚za seba‘, ale len samo na seba a v tomto ukazovaní nič ďalšie nezakrýva.^[19] Fenomén je skutočne niečím neskrytým, tak ako to hovorí etymológia jeho pojmu. Avšak v každodennosti je fenomén – bytie súcna^[20] práve tým, čo len tušíme, čo sa skrýva, čo musíme hľadať.^[21] „Východisko analýzy, právě tak jako přístup k fenoménu a průchod panujícím zakrytím proto vyžaduje zvláštního metodického zajištění.“^[22]

Budú to napokon fenomény ako bytostné určenia pobytu, ktoré bude Heidegger vo svojom *Bytí a čase* skrze hermeneutickú analýzu a neskôr fundamentálnu analýzu pobytu hľadať.

Bytie u Heideggera

Bytie je podľa Heideggera najjednoduchší, najvšeobecnejší pojem, ktorého zmysel nebol nikdy explicitne uchopený. Bytie umožňuje všetkému ostatnému, aby mohlo byť poznávané a popisované. V tomto zmysle tvorí bytie základný rámec a podmienku každého ďalšieho poznávania.

Samo bytie však nemôže byť vtesnané do definície. Ani ju nepotrebuje. Ak chceme pojem bytia ozrejmiť, môžeme tak urobiť len na vhodne vybranom súcne, ktorým je podľa Heideggera pobyť, resp. jeho bytostný základ. S týmto základom je však možné sa len stretnúť, nahliadať ho. Nikdy si ho nemožno privlastniť tým, že by bol vtesnaný do nejakej teórie či definície.^[23] Bytie sa človeku určitým spôsobom vždy vymyká a musí ho dobývať znova a znova. Bytie človeka nazýva termínom *existencia* aby vyjadril jeho špecifický charakter.

Pobyť bude teda analyzovaný ontologicky čo do predmetu skúmania a fenomenologicky čo do spôsobu skúmania.

Fenomenológia pobytu tvorí hermeneutiku v jej pôvodnom zmysle slova. Napokon je toto skúmanie aj *analytikou existenciality existencie*.^[24] Filozofiu Heidegger opisuje ako *fenomenologickú ontológiu* vychádzajúcu z *hermeneutiky pobytu*. Táto hermeneutická situácia, v ktorej sa *pobyť* nachádza, musí nadobudnúť určitú pôvodnosť aby mohla priniesť výsledky pre ontológiu.^[25] Čo sa hermeneutickej situácie týka, pobyť má tendenciu rozumieť svojmu bytiu zo sveta tak, že sa k nemu nejako vzťahuje. Toto vzťahovanie sa k svetu nazýva Heidegger *ontologickým odrazom*.^[26] Ten tvorí každodennosť pobytu. Práve preto, že každodennosť pobytu tvorí výkladové vzťahovanie sa k svetu, má hermeneutická ontológia vyzdvihnúť nie náhodné štruktúry existencie, ktoré vyplývajú z jeho porozumenia sebe a svetu, ale bytostne určujúce štruktúry každodennosti pobytu vyplývajúce z jeho výkladu.^[27] Je treba odhaliť výklad ako výklad a odhaliť to, čo stojí za týmto výkladom, aby sa

ukázala fenomenálna podstata pobytu.

„A jestliže pobyt sám sebe většinou vykládá ze stracenosti v obstarávání ‚světa‘, není pak určení onticko-existenciálních možností získané v protitahu vůči tomu, a na něm založená existenciální analýza právě přiměřeným způsobem odemykání tohoto jsoucná? Není pak násilnost rozvrhu právě uvolněním nezkresleného fenomenálního obsahu pobytu?“^[28]

Bytie pobytu charakterizuje Heidegger ako totalitu bytostných možností (môcť byť...) a odomknutosť, resp. slobodu voľby medzi týmito možnosťami.^[29] Analýza existencie potom zakladá ostatné ontológie – v tomto zmysle je existenciálna analýza fundamentálnou ontológiou.^[30]

Avšak v súvislosti s hermeneutickou analýzou pobytu narážame na problém kruhového vysvetľovania bytia. Ten je pekne zhrnutý v nasledujúcej citácii:

„Shrňme to nejdůležitější. Hermeneutický kruh je struktura pohybu v živlu smyslu, která se nevztahuje jen na proces rozumění řeči, nýbrž je kruhem v porozumění bytí. Rozumění nestojí až na konci výkladu, jak tomu bylo v tradiční hermeneutice a ještě i u Schleiermachera, nýbrž každý výklad je už od počátku rozuměním – ve výkladu si rozumění osvojuje rozuměním to, čemu rozumí.“^[31]

Heidegger však predpokladal, že takéto neporozumenie zo strany jeho kritikov nastane. Preto reaguje: „Řeč o ‚kruhu‘ v rozumění je výrazem dvojího nepochopení: 1. že rozumění samo je jedním ze základních způsobů bytí pobytu; 2. že toto bytí je konstituováno jako starost. [...] Naše usilování musí spíše směřovat k tomu, abychom do tohto ‚kruhu‘ původně a cele vstoupili a mohli tak již od samého začátku analýzy pobytu jasně vidět kruhovou strukturu bytí pobytu.“^[32]

Základnou existenciálnou pravdou, ku ktorej sa existenciálna analytika dostala, je podľa Heideggera odomknutosť zmyslu bytia starosti – teda poznanie bytostných možností starosti.^[33] Základný zmysel pobytu bude Heidegger vidieť v časovosti. Základný zmysel

časovosti zase vidí v „*predbiehajúcej odhodlanosti*“ (Vorlaufenden Entschlossenheit.).^[34] Štruktúru pobytu člení z hľadiska jeho časového rozvrhovania do bývalosti (Gewesenheit), prítomnosti (Gegenwart) a budúcnosti (Zukunft). Časovosť je základom pobytu a horizontom každého porozumenia bytiu a jeho interpretácie. Práve toto je kľúčovým momentom, pretože odhalenie časovosti ako horizontu pre poznanie bytia pripravuje pôdu pre získanie odpovede na otázku, aký je význam „bytia vôbec“. Ďalej sa kroky Heideggerovej ontológie budú uberať smerom k pôvodnej explikácii času ako horizontu pre poznanie bytia z časovosti pobytu.^[35] Čas tu už nevystupuje ako niečo, čo patrí výlučne k pobytu, ale samo „bytie vôbec“ si ustanovuje čas ako to, z čoho sa ukazuje. Heidegger rozlišuje medzi časovosťou ako *Zeitlichkeit* – časovosť pobytu a *Temporalität* ako časovosť samotného bytia.^[36] Čas ako horizont bytia už ale musí byť chápaný nie len ako časovosť, ale aj nečasovosť a nadčasovosť.^[37] Vlastným cieľom ontológie ale nie je, ako to napokon konštatuje aj samotný Heidegger na konci *Bytia a času*, zodpovedanie otázky zmyslu „bytia pobytu“, ale ontológia sa chce pýtať na zmysel „bytia vôbec“. ^[38] Ako sa však od „bytia pobytu“ dostať k „bytiu vôbec“? Aby sme na túto otázku mohli odpovedať, je potrebné najprv preskúmať, ako si „bytie vôbec“ máme predstaviť.

„Bytie vôbec“ sa ukazuje v tom, že mu vždy už akosi rozumieme. Toto porozumenie je vždy interpretáciou, a vždy aj interpretáciou bude – a to aj po deštrukcii. Bytie sa v skutočnosti ukazuje len v primárnych významových interpretáciách seba samého. Tieto primárne interpretácie nemožno obmedziť na danosti.^[39] „Bytie vôbec“ sa nikdy neukazuje samo o sebe, ale vždy na seba viaže nejakú interpretáciu. Heidegger to ilustruje slovami: „Bytí spočíva v tom, že a jak něco je, v realitě, ve výskytu, ve stálosti trvání, v platnosti, v existenci [v pobyte – pozn. pod čiar.], v tom, že něco „je dáno.““ ^[40] Ono – „že a jak“, ide vždy ruka v ruke a vyplýva to priamo z „bytia vôbec“, nie z pobytu. Napokon, je to „bytie vôbec“, ktoré uspôsobuje pobyt v jeho bytí tak, aby rozumel „bytiu vôbec“ vždy skrze interpretáciu. Primárnosť, resp. pôvodnosť interpretácie však musí byť akýmsi násilným spôsobom vydobytá, pretože pobyt zisťuje, že v dejinách nenachádza uspokojujúce vysvetlenie zmyslu slova bytie.^[41] Nezostáva mu preto nič iné, než skúmať vlastné bytostné možnosti a zmysel vlastného bytia (časovosť) a ten potom (ako hovorí Heideggerova ontologická analýza) použiť

ako kľúč k *deštrukcii* dejín ontológie^[42] a vypracovaniu otázky zmyslu ,bytia vôbec‘.

„Vypracování otázky po bytí se tak větví ve dva úkoly [...] Část první: Interpretace pobytu vzhledem k časovosti a explikace času jako transcendentálního horizontu otázky po bytí. Část druhá: Základy fenomenologické destrukce dějin ontologie a problematika temporality jako její vodítko.“^[43]

Je treba uviesť, že Heidegger v knihe *Bytie a čas* nevysvetlil celkom, v čom spočíva ,bytie vôbec‘ a ako presne vedie k nemu cesta. Preto po vydaní *Bytia a času* vydáva svoju prácu *Die Grundprobleme der Phänomenologie*, v ktorej sa usiluje nanovo premyslieť celú analytiku existencie a vysvetliť čas ako horizont poznávania ,bytia pobytu‘ a ,bytia vôbec‘.^[44]

Fenomenologická metóda

Aby sme zabezpečili bezpečný prístup k bytiu súcien, aby sme neskĺzli k zdaniu a nepovažovali ho za poznanie, bude potrebné spýtať sa Heideggera, aké zásady treba dodržiavať pri pýtaní sa na bytie. Skôr, než sa však budeme venovať týmto zásadám a konkrétnym krokom, je potrebné pristúpiť k samotnej fenomenologickej metóde fenomenologicky – tak, ako nás to učí autor sám – pýtať sa na jej pôvod, vytýčiť jej horizont a teda aj jej hranice.

Heidegger kladie jej pôvod do vlastného bytia človeka, ktoré sa ukazuje ako bytie, ktoré sa pýta na bytie (svoje vlastné aj na ,bytie vôbec‘). Pôvodný prístup, ktorý k fenomenologickej metóde máme zaujať aby nám vyjaviла svoju podstatu uskutočnil Heidegger predbežne v 2. kapitole *Bytia a času* cez analýzu etymológie slov, z ktorých je fenomenológia zložená – fenomén a logos. Tu je na mieste uviesť, aký je rozdiel medzi slovami *fenomenálny*(phänomenal) a *fenomenologický* (phänomenologisch). Slovami autora: „Fenomenálním‘ nazývame to, čo je dané a explikovatelné tak, že se s tím můžeme setkat jako s fenoménem [...] ,Fenomenologické‘ je vše, co patří ke způsobu předvedení

a explikace a co tvorí potrebný pojmový aparát tohoto bádání.“^[45]

Rozdiel medzi týmito slovami je práve v časti ‚logos‘ – reč. Logos neznamená súd, teda nejaké prisudzovanie či posudzovanie.^[46] To je až jeho neskoršia interpretácia.

„λόγος jako reč znamená spíše tolik co δηλοῦν, učinit zřejmým to, o čem je ‚řeč‘ [...] Řeč ‚nechává vidět‘ ἀπό..., přímo z toho, o čem je řeč. V Řeči (ἀπόφασις), pokud je pravá, má být to, co se říká, čerpáno z toho, o čem je řeč, tak, že její sdělení, v tom, co říká, ozřejmuje, a tudíž druhému zpřístupňuje to, o čem je řeč. Takovou strukturu má λόγος jako ἀπόφασις. Ne každé ‚řeči‘ je vlastní tento modus ozřejmování, totiž ozřejmování ve smyslu vykazování, jež nechává vidět.“^[47] Práve vďaka povahe slova logos a jeho schopnosti ‚nechať vidieť‘, môže mať fenomenologická reč pravdivostnú hodnotu.^[48]

Existujú kritiky, ktoré hovoria, že pokiaľ teoretický logos nie je podľa Heideggera vhodný pre ontológiu, je Heideggerov fenomenologický postup neoprávnený. Na to sa odpovedá rôznymi teóriami. Napríklad že Heideggerovi nikdy nešlo o nejakú konštrukciu prostredníctvom logu, ale vždy o jej prekonanie prostredníctvom deštrukcie. Jeho cieľ má byť praktický, nie teoretický.^[49] Moja odpoveď je: Pre fenomenológiu nie je vhodný logos v jeho neskoršom chápaní – ako spojovanie alebo zaujímanie stanoviska. Ale logos ako reč je veľmi vhodným pojmom, keď je logos chápaný ako „nechať vidieť to, o čom je reč“^[50], teda nezakrývať.

„V nejčistšom a nejpůvodnějším smyslu ‚pravdivé‘ – tzn. pouze odkrývající [...] je čisté νοεῖν – prosté pohlížení postřehování nejjednoduchších bytostných určení jsoucna jako takového. Toto νοεῖν nemůže nikdy zakrývat, být nepravdivé, může však nicméně nepostřehovat, ἀγνοεῖν, může onoho prostého přiměřeného přístupu nedosahovat.“^[51]

Každá reč, ktorá nenecháva číru podstatu, aby sa ukázala sama o sebe, ale odkazuje na niečo nie-podstatné, napríklad ukazuje na seba samu, riskuje, že odvedie pozornosť a teda zakryje, namiesto aby ozrejmovala. Vzďiali sa od svojej pôvodnosti.^[52] Vtedy táto reč už nie je fenomeno – logická. Toto vzdďalovanie sa výpovede od svojho pôvodu je, zdá sa, nevyhnutným. „Každý pôvodným spôsobem vytvořený fenomenologický pojem a princip je

jako sdílená výpoveď vystaven možnosti depravace. Je predávan dál v porozumení, jež je prázdne, ztrácí své zakotvení a stává se tezí, která se o nic neopírá.“^[53] Napriek tejto ,upadajúcej tendencii‘ každého ontologického pýtania sa, nie je riešením neklásť otázky. Jednoducho nereflexívne ,precítiť‘ súcno. Je dôležité poznamenať, že výsledky, ku ktorým sa pomocou použitia fenomenologickej metódy dopracujeme, by nebolo správne generalizovať. Vždy bude prítomná tendencia hľadať pôvodnejší, základnejší, univerzálnejší horizont, z ktorého by mohli byť kladené odpovede na otázku čo znamená byť. Tejto tendencie si bol vedomý aj sám autor a nijako sa ju nepokúša spochybníť.^[54] Dôležitejšie než to, z čoho sa na bytie bude pýtať, pre neho je, aby sa pýtalo práve na bytie, nie na súcno. Prostredníctvom fenomenologickej metódy sa sprístupňuje a spracúva chápanie bytia v analýze existencie.^[55]

Explicitne Heidegger predstavuje svoju fenomenologickú metódu až v spise, ktorý vyšiel krátko po vydaní *Bytia a času*, a to konkrétne v jeho *Základných problémoch fenomenológie* (*Die Grundprobleme der Phänomenologie*). Tu narážame na výskumný problém, nakoľko viacerí komentátori považujú toto dielo za akýsi rozchod s metodológiou načrtnutou v knihe *Bytie a čas*. Iní výskumníci tvrdia, že tieto prednášky sa líšia od *Bytia a času* len v dôraze, ktorý kladie Heidegger na deštrukciu ako druhú časť svojho metodologického postupu. Skutočne, v náčrte traktátu, uvedenom v § 8. *Bytia a času*, autor uvádza dve úlohy, dve časti vypracovania otázky po bytí. Deštrukcia dejín ontológie je druhou časťou.

Zároveň boli tieto dve diela vydané krátko po sebe a autor sám uvádza neskoršie dielo ako pokračovanie prvého. Tieto skutočnosti tvoria pre nás dostatočný dôvod na to, aby sme sa na fenomenologickú metódu v diele *Bytie a čas* pozerali cez termíny a optiku *Základných problémov fenomenológie*, hoci autor v diele *Bytie a čas* nestihol rozpracovať tretiu tretinu. Keďže je to však dielo, z ktorého chceme primárne vychádzať, zameriame sa hlavne na analýzu prvej časti jeho metódy, pričom sa budeme usilovať zohľadniť aj jej druhú časť. Kroky načrtnuté v knihe *Bytie a čas* treba chápať ako snahu pochopiť bytostný základ pobytu, z ktorého pobyt poznáva ,bytie vôbec‘. Keď Heidegger dospeje k tomu, ako už bolo povedané, že základom pobytu je časovosť (*Zeitlichkeit*), uvedomí si, že pobyt je časový, lebo vyrastá z ,bytia vôbec‘. Ak teda pobyt poznáva svoje bytie skrze čas, je to práve on (*Temporalität*), ktorý môže byť prístupovou cestou k poznaniu ,bytia vôbec‘. Treba mať na

pamäti, že fenomenológia je názov pre metódu ontológie. Nevyjadruje nijaké konkrétne tézy, ani nechce zaväzovať k nejakým tradičným pojmom, práve naopak.

Keď sme v krátkosti načrtli podstatu a cieľ fenomenologickej metódy, pokúsme sa teraz načrtnúť jej kroky, či lepšie povedané jej zložky. Týmto označením by sme sa chceli vyhnúť technologickému dojmu, ktorý by evokoval predstavu nejakej predpísanej striktnej dogmy s presným postupom.

Prvá zložka – Fenomenologická redukcia

S pojmom *fenomenologickej redukcie* sa spája skôr meno Heideggerovho učiteľa – Edmunda Husserla, ako samotného Heideggera. Heidegger si, rovnako ako jeho učiteľ, uvedomoval istú apriórnu intuíciu pobytu – a síce, že vníma *ontologickú diferenciu* medzi súcno a bytím.^[56] Fenomenologická redukcia je taký druh nazerania na súcno (pobyt), aby sa prostredníctvom neho uchopilo ‚bytie vôbec‘. Z uchopenia ‚bytia vôbec‘ sa bude treba opäť vrátiť späť k uchopeniu pobytu.^[57] Výsledkom tohto prvého kroku je akási základná pozícia, v ktorej sa ‚bytie vôbec‘ stáva prístupným ako ‚bytie súcna‘ určitým predbežným spôsobom.^[58]

„Jakožto hledání potřebuje tážení jisté předběžné vedení ze strany hledaného. Smysl bytí nám tudíž musí být již jistým způsobem k dispozici. Naznačili jsme: vždy se již pohybujeme v nějakém porozumění bytí. Z něho vyrůstá výslovná otázka po smyslu bytí a tendence k jeho pojmu.“^[59]

Bytie súcna nie je to isté ako súcno. Pýtanie sa na zmysel bytia súcna si bude vyžadovať vlastný pojmový aparát, bytostne sa odlišujúci od pojmov, ktorými vysvetľujeme súcno. Tieto pojmy samotné musia byť fenomenologickou deštrukciou preskúmané a privedené k svojmu počiatočnému významu.

Druhá zložka – Fenomenologická konštrukcia

Avšak bytie v prvom kroku ešte nie je explicitne vyjadrené. Nerozumieme mu. V prvom kroku sme len odvrátili pozornosť od toho, čo nie je bytím a zamerali sa na to, čo ako bytie vopred chápeme. Vytvorili sme si akúsi vulgárnu predstavu bytia. Vnášanie logu, pomenúvanie a prekračovanie tohto predbežného chápania nazývame *fenomenologickou konštrukciou*. Ide o explikovanie bytia súcna v jeho štruktúrach. Toto je vždy spojené s určitými hermeneutickými interpretáciami, ktoré sú spojené s historickou situáciou filozofického sebauvýkladu pobytu a tradíciou predchádzajúcej filozofie. *Fenomenologická konštrukcia* je tým, o čo sa Heidegger usiluje v *Bytí a čase*. Usiluje sa ukázať cestu k bytiu cez „odomykanie“ bytostných štruktúr pobytu tak, že skúma kľúčové pojmy týchto štruktúr.

Pojem *fenomenologická konštrukcia* uvádza Heidegger v plnom znení už v *Bytí a čase*, hoci len v poznámke pod čiarou, a to v spojitosti s ontologickou analýzou dejinnosti:

„Má-li být dějinnost sama projasněna z časovosti a původně z autentické časovosti, pak je v jádře této úlohy obsaženo, že je zvládnutelná pouze cestou fenomenologické konstrukce. Existenciálně – ontologická skladba dějinnosti musí být vydobyta navzdory zakrývajícimu vulgárnímu výkladu dějin pobytu. Existenciální konstrukce dějinnosti nachází určité záchytné body ve vulgárním porozumění pobytu a může se nechat vést dosud získanými existenciálními strukturami.“^[60]

Už tu vidíme, že autor chápe túto časť metódy ako prekonávanie nekritického upadania pobytu do samozrejmostí. Tieto môžu slúžiť ako východisko, ale musia sa sproblematizovať a vysvetliť až na základe ich ontologických analýz. A to spôsobom, akým si to samé zo svojej podstaty vyžadujú. Taktiež je tu naznačená určitá systematickosť. Nové poznatky sa majú získavať s pomocou už formulovaných analýz.

Tretia zložka: Fenomenologická deštrukcia

Tretia zložka fenomenologickej metódy tvorí jej integrálnu súčasť. Usiluje sa o historické

poznanie pôvodných a neskorších významov termínov, ktoré sa pri ontologickej analýze objavujú a musia objavovať. Avšak práve termíny, ak nie sú použité v pôvodnom zmysle slova, ale chápu sa len v dobovom zmysle, zastierajú obsah, ktorý nimi chce byť povedaný. Termíny, ktoré majú byť použité na odhaľovanie bytia musia vychádzať z bytia vecí, nie z ich dejinných interpretácií. To má garantovať práve deštrukcia – kritická analýza historicko-faktických črt nášho chápania bytia. „Pro zakládání člověka v bytí má rozhodující význam řeč; neboť řeč promlouvá pokaždé z ‚aktuálního údělu‘ či z aktuálního sdílení bytí.“^[61] Iba deštrukciou sa ontológia môže presvedčiť o pravosti svojich konceptov.^[62]

Z toho vyplýva, že fenomenológiu ako metódu možno zhrnúť takto – fenomenologické videnie (*redukcia*) začína zameraním pozornosti na bytie, pokračuje určitým predbežným uchopením bytia a potom smeruje k jeho odhaleniu. Od toho sa odvíja fenomenologická *konštrukcia*, ktorá sa snaží osvetliť štruktúry bytia a rozvíjať porozumenie bytiu. Napokon pobyť rozpoznáva toto porozumenie ako svoje vlastné, a teda dejinné, takže sa tieto ontologické štruktúry historickým poznaním (*deštrukciou* pojmov) ničia. Pobyť sa musí vrátiť na začiatok a pýtať sa odznova. Túto metódu treba aplikovať na každý pojem i na samotné skúmanie ‚bytia pobytu‘, resp. ‚bytia vôbec‘, pričom skúmanie vždy predpokladá, že bude podporené už vypracovanými ontologickými analýzami súvisiacich pojmov.

Od teoretického logu k reči a básnictvu:

Práve pod vplyvom výsledkov Heideggerovho skúmania, ktoré sa riadilo podľa načrtnutej metodológie, Heidegger dospieva k potrebe iného typu diskurzu. Práve ontologická diferenciacia medzi bytím a súcnom kladie požiadavku nepoužívať slová totožne na opis vlastností každého z nich. Časový charakter bytia zase neumožňuje skúmať bytie ako niečo hotové, s jasnými kontúrami a vymedzením. Bytie sa namiesto toho ukazuje akosi v náznakoch. Z pôvodnej požiadavky spoľahlivého vytýčenia zmyslu vyvstáva potreba v metaforách vystihnúť a postrehnúť podstatu, ktorá sa však nikdy celkom nezachytí v slovách, ale skôr v čomsi, čo so sebou tieto slová prinášajú. Heidegger hlavne v neskoršej etape naráža na problém nedostatočnej slovnej zásoby, ktorá bola vytvorená aby popisovala súcno. Uchyluje sa preto k spájaniu slov ako ich základnému kontextu, ktorý však nie je sám o sebe nositeľom

významu, ktorý by ozrejmil bytie, ale prináša so sebou porozumenie bytiu v podobe akejsi nálady či naladenia. Cieľom ontologických skúmaní sa tak stáva už nie vystihnúť pravdy bytia v pojmoch, ale skrze hľadanie pravdy pestovaná pripravenosť či naladenosť pre zachytenie bytia. Filozofia si tu podáva ruku s umením nie v rámci technického prevedenia metódy, ale v rámci cieľa tejto metódy. Heidegger sám si vysoko cenil umenie a videl v ňom ďalšiu prístupovú cestu k tejto naladenosti. Umenie ladí jednotlivca na porozumenie bytiu skrze hermeneutickú analýzu pobytu. Keď sa usiluje postaviť jednotlivca pred charakteristické črty jeho existencie. Tým mu dodáva akýsi „materiál“, ktorý môže byť ďalej reflektovaný, deštruovaný a následne nanovo konštruovaný. Vytrháva ho zo samozrejmosti analýzou tradície. Zároveň mu sprostredkuje zážitok nevysloviteľného, čo je analogické s pocitom filozofa, ktorý stojí pred otázkou bytia s vedomím nedostatočnosti svojho pojmového aparátu.

Záver

V tomto texte sme sa usilovali podať krátky náhľad na ústredné pojmy, ktoré tvoria pozadie Heideggerovej fenomenologickej metódy. Týmito pojmi bolo súcno ako miesto stretnutia sa s bytím – so skrytosťou neskrytého, fenomén ako podstata či bytie súcna, ‚bytie pobytu‘ ako čiastkový cieľ hermeneutických analýz a ‚bytie vôbec‘ ako posledný cieľ fundamentálnej ontológie. Po vymedzení hermeneuticko – fenomenologického charakteru ontologických skúmaní sme pristúpili k explikácii samotnej fenomenologickej metódy, ktorú sme sústredili do troch zložiek – redukcie, konštrukcie a deštrukcie, pričom sme naznačili jej principiálnu otvorenosť a nutnosť cyklických návratov.

BIBLIOGRAFIA

1. ADAMEC, Jiří. *Čas Heideggerova bytí*. [online] Brno: Filosofický seminář, katedra teorie 2017, [cit. 17.4. 2024]. Dostupné na: <http://www.psychostudium.cz/word-doc/cas-heideggerova-byti.pdf> .

2. ĎURĎOVIČ, Martin. *Hermeneutika a fenomenologie, studie genetických souvislostí formování pozice hermeneutické fenomenologie*. [online] Dizertační práce, Olomouc: FF UP 2010, [cit. 17.4. 2024]. Dostupné na: http://old.kfil.upol.cz/doc/pgs/durdovic/Disertacni_prace_Durdovic.pdf?lang=en
3. FIGAL, Günter. *Úvod do Heideggera*. Praha: Academia 2007 .
4. GIAVOTELLA, Joseph Arthur. *Heidegger's Phenomenology: 1919 - 1929*. [online] LSU Master's Theses 2020, [cit. 17.4. 2024]. Dostupné na: https://www.academia.edu/65840594/Heideggers_Phenomenology_1919_1929 .
5. HALL, Nathan. *The Question of the Meaning of being*. [online] Australia: The University of Notre Dame 2018, [cit. 17.4. 2024]. Dostupné na: https://www.academia.edu/38774036/Heidegger_On_the_question_of_being_and_the_phenomenological_method.
6. HEIDEGGER, Martin. *Bytí a čas*. Praha: OIKOYMENH, 3. vyd. 2018, ISBN 978-80-7298-244-8 .
7. HEIDEGGER, Martin. *Die Grundprobleme der Phänomenologie*. Frankfurt: Vittorio Klostermann 1975, ISBN 3-465-03419-8 .
8. HUSSERL, Edmund. *Idea fenomenologie*. Praha: OIKOYMENH 2001 .
9. LOTZ. *Martin Heidegger a Tomáš Akvinský*. Praha: OIKOYMENH 1998, 1. vyd, ISBN: 80-86005-27-5 .
10. NIR, Gilad. *Heidegger on the Unity of Metaphysics and the Method of Being and Time*. [online] The Review of Metaphysics, Vol. 74: 3 March 2021(Final Draft), [cit. 17.4. 2024]. Dostupné na: https://www.academia.edu/43594729/Heidegger_on_the_Unity_of_Metaphysics_and_the_Method_of_Being_and_Time .
11. NOVOSÁD, František. *Pozvanie k Heideggerovi*. Zlín: Archa 1995 .

Poznámky pod čiarou

^[1] Novosád, F. (1995) *Pozvanie k Heideggerovi*. Zlín: Archa 1995, s. 19. – Raný Heidegger vychádzal z tohto postulátu. Neskôr ho prehodnotil.

^[2] Použili sme termín ‚to, čo sa zdá‘, nakoľko jednoduchší ekvivalent ‚zdanie‘ používa Heidegger na označenie slovesnej podoby tohto mena. Heidegger rozlišuje Scheinen a Schein; chce tým poukázať na rozdiel medzi zdaním ako falošným ukazovaním sa súcna a tým, čo sa zdá – resp. čo sa takto falošne ukazuje. V tejto súvislosti spomína aj termín ‚zdanlivé‘ (Scheinbare), čo však poukazuje zase na vlastnosť a nie na samotné to, čo sa zdá. Vidíme tu podobnosť s Husserlovým rozlíšením noéma ako predmet skúmania a noésis ako akt subjektu, podobne Heidegger rozlišuje akt zdania či javenia sa a to, čo sa zdá či jav. Husserl to vystihuje takto: „Fenomenologie poznání je věda o fenoménech poznání ve dvojím smyslu: jednak jako o [...] aktech vědomí, v nichž se podávají ony předmětnosti, aktivně i pasivně se uvědomují, na druhé straně o těchto předmětnostech samých, jak se zde podávají. Slovo ‚fenomenologie‘ je dvojznačné díky podstatné korelaci mezi jevením a tím, co se v tomto jevu jeví.“ – Husserl, E.: *Idea fenomenologie*. Praha: OIKOYMENH 2001, s. 24.

^[3] Heidegger, M. (2018) *Bytí a čas*. Praha: OIKOYMENH, 3. vyd. 2018, s. 45.

^[4] Heidegger, M. (2018) *Bytí a čas*. Praha: OIKOYMENH, 3. vyd. 2018, s. 46.

^[5] Heidegger, M. (2018) *Bytí a čas*. Praha: OIKOYMENH, 3. vyd. 2018, s. 46.

^[6] „Heidegger hovorí o tom, že ‚ontické‘ zjavovanie sa samo deje v náladovom a pocitovom ocítaní sa uprostred súcna a na ňom založených snahových a vôľových vzťahov k súcnu.“ – Novosád, F. (1995) *Pozvanie k Heideggerovi*. Zlín : Archa 1995, s. 23.

^[7] Novosád, F. (1995) *Pozvanie k Heideggerovi*. Zlín: Archa 1995, s. 23.

^[8] „V existenciální analytice se ani nelze snažit ‚kruhu‘ v důkazu se ‚vyvarovat‘, poněvadž se v ní vůbec nedokazuje podle pravidel ‚logického vyplývání‘.“ – Heidegger, M. (2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, s. 353, alebo inak: „Běžná rozumnost nerozumí rozumění.“ – Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, , s. 354.

^[9] Heidegger, M.: *Bytí a čas*. Praha: OIKOYMENH, 3. vyd. 2018, ISBN 978-80-7298-244-8, s. 49.

^[10] Heidegger, M.: *Bytí a čas*. Praha: OIKOYMENH, 3. vyd. 2018, ISBN 978-80-7298-244-8, s. 22.

^[11] Novosád, F.: *Pozvanie k Heideggerovi*. Zlín: Archa 1995, s. 43.

^[12] „K dispozici jsou, ale ve svém původu zahalené bytostné struktury“ – Heidegger, M.: *Bytí a čas*. Praha: OIKOYMENH, 3. vyd. 2018, ISBN 978-80-7298-244-8, s. 53.

^[13] Heidegger, M.: *Bytí a čas*. Praha: OIKOYMENH, 3. vyd. 2018, ISBN 978-80-7298-244-8, s. 54.

^[14] Heidegger, M.: *Bytí a čas*. Praha: OIKOYMENH, 3. vyd. 2018, ISBN 978-80-7298-244-8, s. 45.

^[15] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha: OIKOYMENH, 2018, s. 47.

^[16] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha: OIKOYMENH, 2018, s. 47.

^[17] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha: OIKOYMENH, 2018, s. 47.

^[18] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha: OIKOYMENH, 2018, s. 47.

^[19] „ZA' fenomény fenomenologie bytostně nic jiného nestojí, nicméně však to, co se má stát fenoménem, může být skryto. A právě proto, že tyto fenomény zprvu a většinou dány nejsou, je třeba fenomenologie. Zakrytost je pojmový protějšek ‚fenoménu‘.“ – Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : Oikoymenh 2018, s. 53.

^[20] „Tím, co se ukazuje je ve fenomenologickém pojmu fenoménu míněno bytí jsoucího, jeho smysl, jeho modifikace a deriváty. A toto ukazování se není nic libovolného, natož pak něco takového jako jevení.“ – Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 3. vyd. 2018, s. 53.

^[21] „Co je to, co má fenomenologie nechat vidět? [...] Co je svou bytností nutně tématem výslovného ukazování? Zřejmě to, co se zprvu a většinou právě neukazuje, co je [...] skryté, co je však zároveň něčím, co k tomu, co se zprvu a většinou ukazuje, bytostně patří, a to tak, že to tvoří jeho smysl a základ. [pozn pod čiarou – pravda bytí] [...] To, co však zůstává [...] skryto [...] není to či ono jsoucno, nýbrž [...] bytí jsoucího.“ – Heidegger, M. (2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 3. vyd. 2018, s. 52, 53.

^[22] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 3. vyd. 2018, s. 54.

^[23] „Bytí je jednoduchý pojem. Jako takový proto odolává jakékolliv definici. Vymežit pojem bytí tak lze pouze na vhodně vybraném jsoucnu, jímž je [...] lidské jsoucno (DASEIN).“ – Adamec, J. (2017) *Čas Heideggerova bytí*. Brno : Filosofický seminář, katedra teorie 2017, [online] [cit. 17.4. 2024]. Dostupné na: <http://www.psychostudium.cz/word-doc/cas-heideggerova-byti.pdf>, s. 10.

^[24] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha: OIKOYMENH, 2018, s. 55.

^[25] „Metodickým před-se-vzetím je pobyt uchopen ve své původnosti, to znamená s ohledem na své autentické ‚moci být celý‘; [...] idea existence získala prosvětlením nejvlastnějšího ‚moci být‘ určitost ; konkrétně vypracovaná struktura bytí pobytu ozřejmila jeho ontologickou specifičnost vůči všemu výskytovému jsoucnu [...] aby mohlo(a) vést pojmové vypracování existenciálů.“ – Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, s. 349.

^[26] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, s. 33.

^[27] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, s. 34.

^[28] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, s. 351.

^[29] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, s. 351.

^[30] Figal, G.(2007) *Úvod do Heideggera*. Praha: Academia, 2007, s. 61.

^[31] Ďurďovič, M.(2010) *Hermeneutika a fenomenologie, studie genetických souvislostí formování pozice hermeneutické fenomenologie*. [online] Dizertační práce, Olomouc: FF UP 2010, [cit. 17.4. 2024]. Dostupné na: http://old.kfil.upol.cz/doc/pgs/durdovic/Disertacni_prace_Durdovic.pdf?lang=en, s. 270.

^[32] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, s. 354.

^[33] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, s. 355.

^[34] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, s. 342.

^[35] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, s. 35.

^[36] Giavotella J. A.(2020) *Heidegger's Phenomenology: 1919 – 1929*. [online] LSU Master's Theses 2020, [cit. 17.4. 2024]. Dostupné na: https://www.academia.edu/65840594/Heideggers_Phenomenology_1919_1929, s. 69.

^[37] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, s. 36. – Autor na tomto mieste slová nečasovosť a nadčasovosť bližšie nevysvetľuje.

^[38] Heidegger to vystihuje aj slovami: „Analýza pobytu je však nejen neúplná, nýbrž především také předběžná. Vytyčuje zprvu jen horizont bytí tohto jsoucna, aniž by interpretovala jeho smysl. Otevření horizontu pro nepůvodnější výklad bytí má takovou interpretaci spíše připravit. Až tento horizont získáme, bude třeba zopakovat přípravnou analytiku pobytu na vyšší a ve vlastním smyslu ontologické bázi.“ – Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha: OIKOYMENH, 2018, s. 34.

^[39] Novosád, F.(1995) *Pozvanie k Heideggerovi*. Zlín : Archa 1995, s. 18.

^[40] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, s. 22.

^[41] „Smyslem ,otázky po bytí vůbec‘ nemůže být jen snaha nalézt ve všech tradičních ontologiích vždy strukturu pobytu a zajistit, aby všechny ontologie bylo nakonec nutné chápat jako artikulace pobytu. U tradičních ontologických koncepcí jde spíše o to zjistit, co zakládá jejich ontologickou svébytnost: s ,otázkou po bytí vůbec‘ přichází ke slovu svébytný ráz sofía ve srovnání s fronésis.“ – Figal, G. (2007) *Úvod do Heideggera*. Praha : Academia, 2007, s. 62.

^[42] Figal, G.(2007) *Úvod do Heideggera*. Praha : Academia, 2007, s. 51.

^[43] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, s. 57, 58.

^[44] Giavotella, J. A.(2020) *Heidegger's Phenomenology: 1919 – 1929*. [online] LSU Master's Theses 2020, [cit. 17.4. 2024]. Dostupné na: https://www.academia.edu/65840594/Heideggers_Phenomenology_1919_1929, s. 67.

^[45] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, s. 54.

^[46] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, s. 49.

^[47] Heidegger, M. (2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, s. 49, 50.

^[48] Heidegger, M. (2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, s. 50.

^[49] Nir, G.(2021) *Heidegger on the Unity of Metaphysics and the Method of Being and Time*. [online] The Review of Metaphysics, Vol. 74: 3 March 2021 (Final Draft), [cit. 17.4. 2024]. Dostupné na: https://www.academia.edu/43594729/Heidegger_on_the_Unity_of_Metaphysics_and_the_Method_of_Being_and_Time, s. 6.

^[50] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, s. 49.

^[51] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, s. 51.

^[52] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, s. 51.

^[53] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, s. 54.

^[54] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha: OIKOYMENH, 2018, s. 43.

^[55] Giavotella, J. A.(2020) *Heidegger's Phenomenology: 1919 - 1929*. [online] LSU Master's Theses 2020, [cit. 17.4. 2024]. Dostupné na: https://www.academia.edu/65840594/Heideggers_Phenomenology_1919_1929, s. 70.

^[56] Hall, N.(2018) *The Question of the Meaning of being*. [online] Australia: The University of Notre Dame 2018, [cit. 17.4. 2024]. Dostupné na: https://www.academia.edu/38774036/Heidegger_On_the_question_of_being_and_the_phenomenological_method, s. 13.

^[57] Hall, N.(2018) *The Question of the Meaning of being*. [online] Australia: The University of Notre Dame 2018, [cit. 17.4. 2024]. Dostupné na: https://www.academia.edu/38774036/Heidegger_On_the_question_of_being_and_the_phenomenological_method, s. 13.

^[58] Giavotella, J. A.(2020) *Heidegger's Phenomenology: 1919 - 1929*. [online] LSU Master's Theses 2020, [cit. 17.4. 2024]. Dostupné na: https://www.academia.edu/65840594/Heideggers_Phenomenology_1919_1929, s. 71. Preklad autorky: „From this first step in the phenomenological method, an essential position is reached whereby being itself is rendered accessible as the being of beings in some provisional manner.“ s. 71.

^[59] Heidegger, M.(2018) *Bytí a čas*. Praha : OIKOYMENH, 2018, s. 21.

^[60] Heidegger, M.: *Bytí a čas*. Praha: OIKOYMENH, 3. vyd. 2018, ISBN 978-80-7298-244-8, s. 418.

^[61] Lotz.: *Martin Heidegger a Tomáš Akvinský*. Praha: OIKOYMENH 1998, 1. vyd, ISBN: 80-86005-27-5, s. 60.

^[62] Heidegger, M.: *Die Grundprobleme der Phänomenologie*. Frankfurt: Vittorio Klostermann 1975, ISBN 3-465-03419-8, s. 32.